

- znalosti učitelů 2. stupně jsou obecně vyšší než znalosti učitelů 1. stupně;
- variabilita znalostí jednotlivých účastníků je velká.

Obecně analýza dat ukazuje, že sami učitelé nemají často přehled o tom, jak internet ve skutečnosti funguje. Zdá se rozumné zahrnout základní kurz informatiky do vzdělávacího procesu učitelů.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Z teoretického hlediska výsledky mírně rozšiřují katalog již známých pre-koncepcí o internetu (Yaghobová, 2021).

Z praktického hlediska výsledky ukazují, že učitelé spíše nejsou připraveni na výuku informatiky v oblasti internetu a bude potřeba jim nabídnout dostatečné množství zdrojů k tomu, aby výuka byla přínosná. Domníváme se, že je důležité naučit děti o fungování internetu, protože ho denně používají, a jen kvalitně připravený pedagog, který má znalosti daného tématu, může dosáhnout dobrého výsledku v procesu učení.

6 LITERATURA

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77–101.
- diSessa, A. A. (2014). A History of Conceptual Change Research. In *The Cambridge Handbook of the Learning Sciences* (2 ed., pp. 88–108). Cambridge University Press.
- Duit, R., Gropengießer, H., Kattmann, U., Komorek, M., & Parchmann, I. (2012). The model of educational reconstruction—a framework for improving teaching and learning science. In *Science education research and practice in Europe* (pp. 13–37): Brill Sense.
- Yaghobová, A. (2021). *Prekoncepce žáků druhého stupně o internetu*. Diplomová práce. Matematicko-fyzikální fakulta, Univerzita Karlova.

PODĚKOVÁNÍ

Výzkum byl podpořen PRIMUS/HUM/03 a GA ČR 22-20771S Internet4Kids.

PROMĚNY PEDAGOGICKÝCH PROCESŮ V KONTEXTU INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH: LONGITUDINÁLNÍ STUDIE

CHANGES IN PEDAGOGICAL PROCESSES IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE EDUCATION IN PRIMARY SCHOOLS: A LONGITUDINAL STUDY

Jakub Pivarč¹

¹ Národní pedagogický institut České republiky, Praha

Abstrakt

Účelem tohoto příspěvku je představit vybrané výsledky opakovaného kvantitativního výzkumu, jehož cílem bylo u 1340 učitelů ZŠ analyzovat pojetí proměn pedagogických procesů v kontextu tzv. inkluzivní novely školského zákona (č. 82/2015 Sb.). Výsledky z první etapy výzkumu, který byl uskutečněn v roce 2018, mimo jiné ukazují, že učitelé měli celkově spíše negativní postoje a necítili se být připraveni na inkluzivní vzdělávání. Druhá etapa výzkumu bude dokončena v červnu 2022 a umožní porovnat vývojové trendy a proměny v těchto jejich pojetích.

Klíčová slova: učitelé ZŠ; inkluzivní vzdělávání; longitudinální studie

Abstract

In this paper we present selected results of a replicative quantitative research project which analysed the changes in the pedagogical processes of 1,340 primary school teachers in the context of the so-called inclusive amendment to the Education Act (No. 82/2015 Coll.). The results of the first phase of the research, which took place in 2018, show, among other findings, that teachers generally expressed rather negative attitudes toward inclusivity and did not feel prepared for inclusive education. The second stage of the research to be completed, in June 2022, will allow for a comparison of the developments in the educators' approaches.

Keywords: primary schools teachers; inclusive education; longitudinal study

1 ÚVOD

Tzv. „inkluzivní“ novela školského zákona (č. 82/2015 Sb.) významným způsobem proměnila organizační, finanční a obsahové aspekty společného vzdělávání žáků v hlavním vzdělávacím proudu základních škol (ZŠ). Tyto změny posilující inkluzi ve vzdělávání se dotkly jak žáků samotných, tak především učitelů těchto škol.

2 TEORIE

V odborné literatuře bylo opakovaně prokázáno, že učitelé ZŠ jsou klíčovými aktéry v procesu zavádění změn směřujících k inkluzi. Jednou z důležitých podmínek v tomto kontextu je, aby se učitelé cítili dostatečně připraveni na společné vzdělávání žáků, pociťovali podporu ze strany vedení školy včetně školských poradenských zařízení (ŠPZ), kladně hodnotili vlastní vnímanou zdatnost implementovat inkluzivní postupy ve školní praxi a měli pozitivní postoje k inkluzi (Sharma & Jacobs, 2016; Jordan, 2018).

Cílem tohoto kvantitativního longitudinálního výzkumu, který je realizován v rámci projektu APIV A, je prezentovat vybrané výsledky vztahující se k výše uvedeným doménám pedagogických procesů a poukázat zda se v kontextu implementace legislativních a kurikulárních změn přijatých v roce 2016

1) proměnila pojetí učitelů ZŠ v čase (tj. vnímaná připravenost, podpora, zdatnost a postoje k inkluzi) a 2) zda se liší v závislosti na působení sociodemografických charakteristik respondentů (dle pohlaví, věku učitelů, délky praxe ve školství, profilace ZŠ ad.).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Longitudinální výzkum je realizován ve dvou časových obdobích. První etapa byla uskutečněna počátkem roku 2018 a na základě kvótního výběru bylo do výzkumu zapojeno 1340 učitelů z celkem 140 „běžných“ ZŠ. Druhá etapa bude zahájena počátkem roku 2022 (sběr dat bude dokončen v červnu téhož roku) a budou osloveni stejní učitelé ZŠ, kteří participovali na výzkumu v roce 2018.

Pro účely identifikace vlastní vnímané zdatnosti učitelů implementovat inkluzivní postupy ve vzdělávání se ve výzkumu pracuje s českou verzí validizovaného 18položkového nástroje Teacher Efficacy for Inclusive Practices (Pivarč, 2022), dále s 15položkovou škálou zjišťující postoje a ochotu učitelů realizovat

inkluzi (Sharma & Jacobs, 2016) a rovněž je využívána sada otázek zjišťujících vnímanou podporu a připravenost v kontextu společného vzdělávání.

4 PŘEDBĚŽNÉ VÝSLEDKY

Výsledky získané v rámci první etapy výzkumu z roku 2018 ukázaly, že se učitelé ZŠ domnívali, že jim výše zmíněné legislativní i kurikulární změny posilující inkluzi nepřinesly zlepšení možností vytvářet podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Ukázalo se také, že tito učitelé měli celkově spíše negativní postoj k inkluzivnímu vzdělávání a většina se necítila být na inkluzi připravena. Pozitivně však hodnotili spolupráci s asistenty pedagoga, metodickou podporu poskytovanou vedením školy a pracovníky ŠPZ (Pivarč, 2020). V tomto ohledu byly zjištěny také rozdíly v hodnocení v závislosti na věku a délce školní praxe učitelů a s ohledem na profilaci ZŠ.

Empirické poznatky získané z druhé etapy kvantitativního výzkumu (červen 2022) umožní porovnat výzkumná zjištění s výsledky z první etapy šetření a zodpovědět otázku týkající se proměny pojetí pedagogických procesů učiteli ZŠ.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Dosavadní výsledky zjištěné v rámci první etapy jsou v souladu s některými zahraničními poznatky. Ukazuje se, že pokud učitelé pozitivně hodnotí podporu ze strany vedení školy, ŠPZ, kolegů učitelů apod. a kladně hodnotí vlastní vnímanou zdatnost, mají zároveň pozitivnější postoje k inkluzivnímu vzdělávání (Sharma & Jacobs, 2016; Jordan, 2018). Lze očekávat, že především u těch učitelů, kteří inkluzi nebyli dosud nakloněni, budou v rámci druhé etapy výzkumu zaznamenány více negativnější postoje vzhledem k tomu, že současná pandemická situace způsobená virem SARS-CoV-2 výrazně negativně ovlivnila podmínky pro společné vzdělávání žáků. Limitem této studie je, že výzkumný vzorek není reprezentativní a vývojové trendy v pojetích učitelů ZŠ je třeba interpretovat s obezřetností.

6 LITERATURA

- Jordan, A. (2018). The Supporting Effective Teaching Project: 1. Factors influencing student success in inclusive elementary classrooms. *Exceptionality Education International*, 28(3), 10–27.
- Pivarč, J. (2020). *Na cestě k inkluzi: proměny pedagogických procesů ve vzdělávání a jejich pojetí učiteli a zástupci vedení ZŠ*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- Pivarč, J. (2022). Psychometrické vlastnosti dotazníku „The Teacher Efficacy for Inclusive Practices“ (TEIP): Adaptace české verze škály u učitelů mateřských škol. *Studia paedagogica*, 27 (1), 125-152.
- Sharma, U., & Jacobs, K. (2016). Predicting in-service educators' intentions to teach in inclusive classrooms in India and Australia. *Teaching and Teacher Education*, 55(3), 13–23.

PODĚKOVÁNÍ

Studie vznikla v rámci projektu IPs *Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem. Implementace akčního plánu inkluzivního vzdělávání – metodická podpora (APIV A)*. Projekt APIV A je spolufinancován Evropskou unií. Registrační číslo projektu: CZ.02.3.61/0.0/0.0/16_020/0004410.